

CSAPATPARANCSNOK ÉS CSAPATORVOS

A régi cs. és kir. hadsereg sok olcsó és igen elkoptott szellemességet engedett meg magának a katonatorvossal szemben, akit vállveregtetve ledoktorkázott. Kétségtelen, hogy a régi idők katonatorvosának nem volt jó híre, de ezt annak köszönhetjük, hogy ugyanazt az életmódot folytatta, mint az akkori idők nyakra-főre mulatozó csapattisztjei és közben megfélemedezett komoly elhivatottságáról. — Még a Horthy honvédségben is megtaláltuk ennek az értékelésnek a nyomait, pedig a honvédorvosi kar akkor már más volt, mint a régi katonatorvosi kar. A régi katonatorvost szinte közmondásszerűen nem hívták beleghez, a honvédorvos már jó hírnek örvendelt a hozzátartozók közt, mert komolyan a hivatásának élt: fáradhatatlanul járt betegeihez, emellett sokat tanult, képezte magát, ha alkalom volt rá még polgári kórházban és klinikán is. Mind erre idő kellett és a honvédség érdeke is kívánta, hogy ez így legyen.

Tanulmányom célja, hogy bemutassam a csapatorvos szolgálatának nehézségeit, ahogy a katonatorvos látja, több mint két évtizedes szolgálat távlatából. Nehézzé teszi a csapatorvosi szolgálatot többek között az a különlegessége, hogy a csapatorvos *egyedül* van, sokszor száz km-nyi távolságban minden anyagi és erkölcsi segítségtől elszigetelten, vállalja a rábízott emberi életéért való felelősséggel. Hogy ennek milyen nagy lélektani jelentősége van, nem lehet eléggé hangsúlyozni.

Nehézzé teszi a csapatorvos szolgálatát az is, hogy úgyszólván nincs hivatalos ideje. Legtöbbször nem képes magának észszerű munkabeosztást csinálni, mert tőle, aki egyedül van, megkívánják, hogy sokszor esetleg több száz emberhez igazodjék, ahelyett, hogy az ellátandók alkalmazkodnának őhozzá. A múltban igen gyakori diszharmoniak a csapat és orvosa között úgyszólván kivétel nélkül az utóbbiból adódtak, bár meggyőződésem, hogy minden csapatorvos tisztában volt vele, hogy ő van a csapatért és nem fordítva. Már itt rámutatok arra, hogy az ilyen természetű zavarok kiküszöbölésére a csapatparancsnok van hivatva, tekintettel arra, hogy a zavarok elhárításához a csapatorvosnak nincs meg a hatásköre.

Ép ezért a dolgozat címe szándékosan hangsúlyozza, hogy a csapatparancsnok keresse az együttműködést a csapatorvossal és megfordítva. Ehhez pedig elsősorban *megértés* kell és ez megis van, mert a demokratikus honvédség a csapatorvos szolgálatát nemzeti szempontból épp oly fontosnak tartja, mint a csapat kiképzését. Elismeri, hogy ezt a szol-

gálatot épp oly céltudatosan, időbeosztással és tökéletesen kell kiépíteni, mint a csapat egyéb szolgálatát. A demokratikus honvédség tudja: a kiképzés jósága többek között feltételezi azt is, hogy a csapatorvosi szolgálat zavartalan és szakszerű legyen. A demokratikus honvédség már nem úgy nézi katonarorvosát, mint akinek rengeteg szabadideje van, amivel nem tud mit kezdeni.

Ha átvizsgáljuk a csapatorvosi szolgálatot, rá fogunk jönni, hogy a csapatparancsnok hol lehet segítségére az orvosnak. A csapatorvos a demokratikus honvédségben amellett, hogy 1. gyógyító tevékenységet fejt ki és a közegészségügy (egészségügyi szolgálat) öre, 2. még a parancsnok szakelőadója és az egészségügyi szolgálat megszervezője is, 3. kiképző és nevelő, 4. anyagkezelő, végül 5. tiszt, ami azt jelenti, hogy a parancsnok olyan anyagi és erkölcsi felelősséggel járó szolgálati parancsokat is adhat neki, ami orvosi minőségén kívül áll.

A csapatparancsnok az orvosnak a szakelőadói és szervezői minőségben lehet segítségére, ezáltal döntő módon segítheti az egész szétágazó csapatorvosi szolgálatot. A parancsnok az orvosnak, mint szakembernek, tegye lehetővé, hogy a csapatorvosi szolgálatot — hivatásának teljes tudatában — úgy építse ki, ahogyan azt a szabályzatok előírják, de ahogyan azt az orvosi és katonarorvosi esküje is diktálja. Az orvos ugyanis kettős esküjénél fogva, szívvel-lélekkel rendelkezésre hocsátja magát és szakszerű tudását a csapatnak, mondhatnánk úgyis, hogy nem is tehet másként, mert egyetemi éveit alatt ebben a szellemben nevelték. Mikor szolgálatát ő maga igyekszik megszervezni, akkor akár tudatosan, akár tudat alatt, általában a következő szempontokra van állandóan figyelemmel:

a) egyedül van, b) ideje drága és éppen a köz érdekében úgy kell beosztani célszerű intézkedésekkel, hogy mindenre jusson, c) magánélete, úgyszólván alig van, mert a fiatal csapatorvosnak szinte állandóan tanulnia kell, d) folyton, éjjel-nappal készenlétben kell lennie, e) érzi és éreznie kell azt a foppant felelősséget, ami a csapatnál *egyedül az ő tudásán*, lelkiismeretességén és lélekjelenlétén nyugszik a rábízott emberéletekért és közvetve az egészséges csapat jól végzett munkájáért, f) nem utolsó sorban a saját kondíciójának és lelki-harmoniájának fenntartására, mert hiszen anélkül a nehéz csapatorvosi hivatásának nem bírna megfelelni.

A csapatparancsnok megkívánt együttműködése tehát abban áll, hogy megértse a csapatorvosnak a csapatorvosi szolgálat megszervezésére irányuló törekvéseit és segítse azt, hiszen az orvos csak rajta keresztül tud átfogó ügyekben intézkedni.

Természetes, hogy az együttműködés alapja a megértésen kívül a *kölcsönös bizalom*. Ezen belül mindkettő legyen meggyőződve, hogy a másik a csapat érdekében csak a legjobbat akarja. A csapatorvos ragadjon meg minden alkalmat, hogy megmutassa rátermettségét, a parancsnok pedig legyen józan és a szolgálat valódi érdekeit megértő. Mindenesetre gondolja át azoknak a szempontoknak a lényegét és

jelentőségét, amiket előbb az *a)–f)* alatt mondtam és alább még ki fogok fejteni. Nem látszik felesleges figyelmeztetésnek egyik fél részére sem az, hogy az egyéni hiúságot a csapat érdekében mindketten igyekezzenek legyőzni magukban.

A parancsnok álljon az orvos mellé, mikor az első felzúdulás kitör ellene. Ez akkor szokott bekövetkezni, mikor az orvos a napi parancsban szabályozni akarja a beteghez hívásokat, illetve a beteg bejelentések idejét. Az orvos természetesen a kora reggeli órákban akarja megtudni, hogy kikhez és hova kell kiszállnia. Sem neki, sem a kincstárnak nem közömbös az, hogy egymáshoz közel lakó két beteg miatt egy ugyanazon irányban egy nap kétszer teszi-e meg az utat csak azért, mert a másik beteg kényelmességéből csak délután hívta, holott már reggel is, vagy az előző napon is beteg volt.

Amit előbb *a)–f)* alatt mondtam, azt szívelelje meg a csapat minden egyes tagja, mért annak figyelmen kívül hagyását előbb-útóbb a saját bőrén fogja érezni. Így pl. sokszor érkezett az orvos elkésve, hirtelen szerencsétlenséghez vagy rosszulléthez oly kirendelés-től (díszelgés, temetés, stb.), ahol más tiszt is alkalmas lett volna. Természetes, hogy ilyenkor az orvost a lakásán vagy a laktanyában hiába kereste előzőleg az, aki nem tudta, hogy az orvos ki van rendelve.

Értsük meg: az orvosnak más a hivatása mint a csapattisztnak. Ha az orvosnak szolgálati elfoglaltságán felül esetleg *látszólag* több szabadideje marad, azt ne sajnáljuk tőle, sőt a parancsnok adjon neki alkalmat arra, hogy tanuljon és önmagát továbbképezhesse. Ez gyakorlatilag kb. ezt jelenti: egy helyőrségben, ahol a csapatorvosnak sok gyermekbetege akad, egyáltalában nem közömbös az, hogy az orvos egy tudományos cikk elolvasásához mikor jut hozzá: előfordulhat, hogy éppen a parancsnok kisgyermekét menthetné meg, ha annak betegségére vonatkozó legújabb adatok nem éppen abban a szaklapban fordulnának elő, ami már talán két hónapja hever az orvos íróasztalán, hogy elolvassa és kiértékelje azt! Az orvos egyszerűen nem jut hozzá, hogy elolvassa.

Előfordult, hogy egy kis vidéki helyőrségben ismeretlen fertőző forrásból mandulatályogos megbetegedés tömegesen fordult elő. A legközelebbi honvédkórház vonattal több órai fárasztó utazás árán volt csak megközelíthető. Sem a kincstárna, sem a betegekre nézve nem volt tehát közömbös az, hogy a csapat fiatal orvosa talált rá elég időt, hogy kézügyessége mellett kellő elméleti ismereteket is szerezzon és a 20–25 főt kitevő beteganyagot a műtétet ott helyben végezze el, sokszor a beteg lakásán.

De nemcsak az orvosnak drága az ideje (éppen a csapat érdekében), hanem az egészségügyi tiszthelyettesnek is. Erre is ügyeljen a csapat parancsnoka. Mindenestre még a szolgálatba vezénylésnél is fontolja meg jól az orvosnak e kérdésben tett esetleges ellenjavaslatát anélkül inkább, mert a szabályzatban van erre határozott utalás, valószínű, hogy a fenti megfontolás alapján. Ezt példával világítom

meg: télen a délutáni foglalkozás közben az élesrevasalt géppuskás máihás állat tarkón rúgott egy honvédet, amint utóbb kiderült, egyik ütőerét szakítva el. Az orvosi rendelőben az ott csak pár hete működő sebesültvivő honvéd igyekezett elsősegélyben részesíteni a sebesültet, mert az egészségügyi tiszthelyettes — épületkezelő tiszthelyettes is lévén — valahol a poros padláson volt elfoglalva és nem volt előkeríthető. Természetesen a gyakorlatlan sebesültvivő fel sem ismerte, hogy a sebesülés milyen súlyos. Az orvost is csak véletlenül hívták be lakásáról, mert egy kimenős honvéd éppen arra járt. Mikor az orvos a rendelő ajtaján belépett, oly szörnyű kép tárult eléje, hogy egy másodpercet sem késlekedhetett a vérzés elállításának egyéb módjaival, minthogy a sérült ütőerét ujjnyomással lefogva azt addig tartotta, míg a sebesültet a tüzoltó mentőgépkocsi a helybeli közkórházba bezállította és a műtőasztalra kerülhetett. Természetes, hogy az orvos tiltakozását írásban is megtette, hogy — minden eshetőségre számítva — a felelősség kérdése tisztázva legyen.

Fenti példákából sok tanulság vonható le, főképpen az, hogy az egészségügyi személyzet idejét, a köz érdekében, nem szabad elvenni olyan megbízással, amihez nem kell az ő szakképesítése. illetve, amelynek végeredményben más tiszt vagy tiszthelyettes is meg tud felelni. A múltban sok helyen az étkezde vezetője a csapat orvosa volt. Elvette az orvos idejét az is, ha a parancsnok az orvost kényszerítette, hogy hosszú órákig tartó, olyan tisztgyűléseken vegyen részt, amelyek őt egyáltalában nem érdekelték. — Általában tisztában kell lennünk azzal, hogy ha az orvosnak a csapat életében *elkerülhetetlenül* részt kell vennie (szabályzatok előírják), ilyenkor az ő sajátos orvosi munkáját a munkaidőn túl látja el. Így pl. mikor az orvos menétgyakorlatról vagy lövészetről a csapattal estefelé hazaérkezik, beteglátogatásait sokszor a késő éjszakai órákig végzi, holott a csapat többi tagjai akkor már régen pihennek.

Eddig arra mutattunk rá, hogy a parancsnok hogyan értékelje az orvosnak főképpen célszerűséget és megszervezést célzó javaslatait. Láttuk, hogy a csapatorvos a múltban milyen gyakran harcolt azért, hogy a nap 24 órájából ki tudjon jönni. — Az orvos egészségügyi tevékenységei a csapatnál *szakszerűség* jellegével bírnak. Előbb láttuk mennyiben bosszulja meg magát az a körülmény, ha a csapatparancsnok nem tanúsít elég megértést az orvosnak az egészségügyi szolgálat megszervezésére irányuló javaslataival szemben. Elképzelhetjük, hogy fokozottabban kell érvényesülnie akkor, amikor a csapatorvos *szakszerűség* jellegével bíró javaslatait kell megfontolnia a parancsnoknak. Itt a parancsnok megértése mellett jobban előtérbe kell lépni a *bizalomnak*.

Ha pl. a parancsnok az orvosnak az orvosi bizonyítvány kiértékeléseképpen tett javaslatát elveti, a következményekért magának kell viselnie a felelősséget (öngyilkosság, szökés, függelemsértés, stb.). Hogy pedig mit jelent az, ha a parancsnok az orvos tiltakozása ellenére sem ad kiválóan rátermett egyéneket a sebesültvivő kiképzéshez.

a parancsnok saját bőrén tapasztalhatja, ha később őt ilyen sebesült-vivők részesítik elsősegélyben.

Talán felesleges nyomatékosabban rámutatni arra, hogy az orvos szerepe milyen nagy a gyógyító tevékenységen kívül az egészségügyi megelőzés terén: a kiképzésnél, a sportnál, az élelmezésnél, a ruházkodásnál, az egészségügyi gondolkodásra nevelésnél, stb. Hogy milyen fontos a parancsnok megértő magatartása és bizalma az orvossal szemben, valamint segítőkészsége mindezekben a kérdésekben, azt nem nehéz megérteni.

Ha a múltban a parancsnok az orvosnak a fegyvergyakorlatra behívottakra vonatkozó egyik legfontosabb javaslatát figyelembe nem vette, ezt csak akkor volt alkalma megbánni, mikor az első napon gyalogmenetben megtett 30—40 km-nyi út után a csapat háromnegyed része lábfeltörés miatt szolgálatképtelen lett és a négy hétre behívottak nagyrésze egész idejét a gyengélkedő szobában töltötte, ha ugyan nem kórházban. — Így járt az a kerékpáros csapat is, ahol az orvos tiltakozása ellenére az alig kiképzett ujonccokkal kellő szoktatás és edzés nélkül első menetgyakorlatképpen oda-vissza 60 km-es útat tétettek meg erőltetett menetben. Hogy hányan kaptak hevenyszívátágulást és veszélyes szívgyengeséget, az elképzelhető.

Beszéljünk még arról is, ami látszólag csak a csapatorvos kényelmét szolgálja. Milyen harcokat kellett folytatnia néha a járművekért, vagy lovasításért, azt csak az tudja, aki a múltban olyan helyőrségekben szolgált, ahol komoly távolságok adódtak és ahol az orvos a betegeket a tisztikar kocsiján szerette volna meglátogatni. Vagy aki résztvett egy-egy nagygyakorlaton és minden menet alkalmával közelharcot kellett vívnia azért, hogy valamely rogyásig megakadt országos járműre felkapaszkodhassék. Pedig az orvosnak nagyobb kivonulásoknál a szabályzat előírása szerint kocsit, vagy ló jár, nyilván ama elgondolás alapján, hogy a csapat saját érdekében vigyázzon orvosának testi és szellemi kondíciójára, mert orvosa a csapatnak *csak egy van*, de betege sok száz lehet.

Teljes elismeréssel kell azonban megemlékezni arról a körülményről, hogy a csapatnál a múltban is mennyire tiszteletben tartották az orvosnak azt a jogát, hogy szabadságra mehessen. Ebben a kérdésben a csapatparancsnokok szinte kivétel nélkül a legmesszebbmenő támogatást nyújtották, pedig meglehetősen nehéz volt a múltban is a helyettesről való gondoskodás.

Cikkemben példákkal igyekeztem megvilágítani azt, mennyire szükséges, hogy a csapat, kifejezetten pedig a csapatparancsnok megértse a csapatorvost. Befejezésül újból csak arra térök vissza, amit nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a fiatal csapatorvosnak milyen sokat kell tanulnia. A múltban mindig az volt az érzésem, hogy ezt a csapat sohasem tudta megérteni, pedig ez természetes, hiszen a csapattiszt sem elégedhetik meg azzal a tudással, amit az akadémia-ról hozott magával, hanem állandóan fejlődnie kell. Sajnos a múltban éppen az orvos látta meg, hogy a fiatal csapattiszt inkább törődött a mulatozással és a szórakozással, mint azzal, hogy néha-napján

tanuljon is. Különösen így volt ez az elhagyatott kis vidéki helyőrségekben. Nem csoda, ha az ilyen tisztikar nem értette meg az élethivatásánál fogva is komolyabban gondolkodó orvost, de az sem volt csoda, ha a csapatorvos sem tudta megérteni az önmagáról megfeledkezett tisztikart, melyhez pedig tartoznia kellett volna.

Mindez a múlté már, mert a demokratikus honvédségben a *tanulás nem szégyen*, külön, igen komolyan vett szerv foglalkozók a neveléssel és mindenkinek alkalma van a továbbképzésre. De a józannabb életmódot folytató tisztikar a legénységhez is közelebb kerülhet azzal, ha több ideje és alkalma lesz velük foglalkozni és a napi kiképzést — saját személyére nézve is kipihent állapotban — nem lélek nélkül fogja ledaarátlni, hanem nevelni is akar, sőt tud is majd.

A csapatorvos csak örömmel üdvözli a csapatszellem ilyen előnyös változását és készségesen nyújt támogatást mindazoknak, akik vele együtt a nemzet ifjúságát hajlandók azon az úton vezetni, melynek végén a katonaruhát levető fiatalembert egy új közvélemény várja és ez a közvélemény majd azt mondja minden egyes leszerelt honvédről, hogy komoly, derék, öntudatos, fegyelmezett ember, meglátszik rajta, hogy katona volt!

Dr. Sashegyi Ernő

A VADÁSZREPÜLÉS FONTOSSÁGA AZ ÚJ MAGYAR LÉGIERŐNÉL ¹

A vadászrepülőgépek a légiuralomért és légifölényért vívott harc legfontosabb fegyverei. Ahol a légierő légierő ellen harcol, ott a vadászokon van a támadás és védekezés súlya. Abban a pillanatban, ahogy a támadásnál a védelemnek sikerül a támadó vadászokat leküzdeni, a támadás összeomlottnak tekinthető és fordítva.

A vadászerek harcában a most lezajlott háború folyamán meg volt az egyéni hősiesség, bátorság és rátermettség egész varázsa. Bár a nagy gépsebességek következtében az összecsapás csak pillanatokig tartott, mégis a gépfölény és a pilóta egyéni rátermettsége a másodpercekig tartó harc kimenetelét döntő módon befolyásolta. A legeredményesebb és legádázabb harc mindkét háború tapasztalatai alapján a levegőben folyik.

¹ Ószinte örömmel vettük, hogy ilyen elhatározott szakkérdéssel a honvédség nem tényleges állományú bajtársai is foglalkoznak.

Bár e tanulmány nem meríti ki az összes tekintetbejövő szempontokat, mégis reméljük, hogy a között gondolatok termékeny hozzászólásokra adnak alkalmat.